VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
VÄSTARVET

Fritidshus utmed Dalslandskusten

– kulturmiljöutredning

Fritidshus utmed Dalslandskusten
Kulturmiljöutredning
Vänersborgs kommun
Charlotte Andreasson, Lars Bergström,
Hampus Winroth
Västarvet Kulturmiljö 2016

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
VÄSTARVET

Innehåll

Inledning 3

1. Sammanfattning och kulturhistoriska kvalitéer 5

Sammanfattning 5
Kulturhistoriska karaktärsdrag hos fritidshusbebyggelsen 6
Rekommendationer 6

2. Beskrivning av de olika delområdena 9

Loberg 10
Rörvik 11
Sannebo 13
Fagerhult 14
Gälleudde 15
Sikhallsviken 15
Norra Timmervik 19
Södra Timmervik 21
Ekudden 26

3. Utvalda objekt 29

Källor 35

Tryckta källor 35
Otryckta källor 35

Tekniska och administrativa uppgifter 36

Inledning

På uppdrag av Vänersborgs kommun har Västarvet genomfört en översiktlig inventering av kulturmiljövärden kopplade till fritidshusbebyggelsen längs Dalslandskusten i Vänersborgs kommun. Området ligger inom området för kommunens fördjupade översiktsplan för Dalslandskusten. Inventeringen genomfördes under februari - mars 2016. I första hand inventerades sammanhängande delområden med hus som byggts för att användas som fritidshus. Då detaljplaner nyligen gjorts för områdena Bäsingebo och Stigsberget är dessa områden inte med i inventeringen.

Materialet är framtaget som kunskapsunderlag i kommunens arbete med detaljplanering för området. Inventeringen är översiktlig och avsikten är att underlaget och rekommendationer skall kunna fördjupas i samband med fortsatt arbete med området.

Någon landskapshistorisk beskrivning har inte gjort och heller inga arkivstudier kring de enskilda fastigheterna. För en historisk beskrivning av fritidshusets historia och mer diskussion kring bevarandefrågor hänvisar vi till vår skrift ***Fritidshuset, kulturarv och välfärdssymbol***. Den finns att ladda ner på http://www.vastarvet.se/fritidshus

Bra inlägg i den komplexa frågan kring fritidshus och planering finns också i Tidskriften Byggnadskultur numren 1/2010 samt 3/2015.

Materialet i rapporten är framtaget av Charlotte Andreasson och Hampus Winroth under deras praktik vid Västarvet under ledning av Lars Bergström. Materialet har också granskats av Karin Lundberg och Marie Odenbring Widmark.

Rapporten är upplagd enligt följande:

Del 1. En inledande sammanfattning samt ett antal punkter och riktlinjer som söker fånga in de kulturhistoriska aspekter som finns i området. Här ges också ett rekommenderat förhållningssätt till bebyggelsen

Del 2. Beskrivning av varje delområde med karaktärsdrag, kulturhistoriska värden och rekommendationer samt en karta där områdena är markerade

Del 3. En förteckning över enstaka särskilt kulturhistoriskt intressanta objekt

Del 4. Källor

1. Sammanfattning och kulturhistoriska kvalitéer

Sammanfattning

Inventeringen har visat att området innefattar flera generationer av fritidshus som tillsammans berättar om hur dessa har utvecklats under hela 1900-talet. De äldsta sommarvillorna är tillkomna under 1900-talets första decennier och byggdes liksom 1920- och 1930-talets mycket enkla sportstugor nära städerna. Detta eftersom man egentligen bara hade möjlighet att vistas där ifrån lördag eftermiddag till söndag kväll. Dessa byggnadstyper finns alltså främst representerade i inventeringsområdets södra delar Takan och Ekudden som ligger närmast Vänersborg.

1940- och 50-talets stugor uppfördes i stort antal efter att den första semesterlagstiftningen infördes 1938. Sikhall är ett typiskt område med mycket sådan bebyggelse. Husen är byggda dels i tidstypiskt funktionalistisk stil med fönsterband, platta tak och har skärmtak över ytterdörrarna, dels som stugor i stil inspirerad från 1800-talets torpbebyggelse med röda locklistfasader, sadeltak och vita spröjsade fönster. Mest typiskt för området är dock fritidshus med nationalromantiska drag. De har liggande träpanel, timmerimiterande eller förvandringspanel, målad i mörkt brunt medan snickeridetaljer har en avvikande färg gärna i grönt eller blått.

De tidiga stugorna ligger ofta i strandnära lägen. Klungor med äldre små sommarstugor från 1940- och 50-talen som berättar om att sommarstugeområdena fick växa fram organiskt utan att föregås av planläggning är vanliga. Fritidshusbebyggelsen blev en ny binäring för jordbrukare som antingen kunde arrendera ut mark, eller sälja tomter till stugfolket, vilka ofta byggde sina stugor själva.

Under sextiotalet fick stugområdena mer planerad karaktär och självbyggeriet ersattes i stor utsträckning av kataloghus. Dessa var större än tidigare fritidshus och hade högre standard. Utvecklingen kan kopplas till ökat välstånd men också till att man vid denna tid hade fått 4-veckors semester och därmed kunde använda stugan mer. Stugorna låg också längre ifrån staden eftersom många vid denna tid hade skaffat sig bil. Sannebo och Loberg är områden med hög andel bebyggelse från denna period. Från 1970-talet ökade levnadsstandarden ytterligare och de nybyggda fritidshusen blev allt större och bekvämare med tiden.

Fritidshusbebyggelsen fungerar som viktiga symboler för välfärdssamhällets framväxt under 1900-talet. Miljöerna berättar om höjd levnadsstandard, semesterlagstiftning, ökat ekonomiskt utrymme och bilismens framväxt. Idag har en stor del av fritidshusen förändrats genom utbyggnader och moderniseringar men inom området finns fortfarande ett antal byggnader från varje tidsperiod bevarade i ursprungligt skick. Viktigare än de enskilda objekten är dock den småskaliga, sammanhållna karaktären i varje område. Flera områden är fortfarande lätta att avläsa med tanke på ålder, bebyggelsens utveckling och hur miljöerna har utnyttjats under olika årtionden.

Satsningar på kommunalt VA innebär att möjligheten för åretruntboende ökar, vilket även påverkar den befintliga fritidshusmiljön. Viljan att bygga om befintliga hus eller ersätta dem med nya större byggnader kan antas öka. Samtidigt går vi mot en tid där vi vill minska på flygresandet och fler väljer att semestra nära. Detta kan ge fritidshusen ett uppsving och det är inte osannolikt att fler människor återigen väljer att använda sina hus just för rekreation under helger och semesterperioder.

Kulturhistoriska karaktärsdrag hos fritidshusbebyggelsen

Här har vi sammanfattat de karaktärsdrag och kulturhistoriska kvalitéer som finns i området.

- Det stora antalet av små enkla sportstugor från 1930–50-talet i strandnära lägen som byggts före strandskyddets införande. Dessa är vanligtvis fler närmare städerna eftersom man då dessa uppfördes hade kortare ledigheter och ofta saknade bil. De ligger ofta på före detta utmark till en näraliggande gård och byggdes ofta på arrenderad mark utan föregående planläggning.
- Kataloghus byggda av prefabricerade element som blev vanliga på 1960-talet vilka berättar om att man vid denna tid hade fått 4veckors semester och därmed kunde använda sin stuga mer och de är därför större än tidigare fritidshus och har högre standard. De ligger också längre ifrån stan än äldre fritidshus eftersom många vid denna tid hade skaffat bil.
- Dass, vattenpumpar och utomhuskök som påminner om det enkla livet utan indraget vatten och avlopp och de gjutna små källarna som fungerat som tidiga kylskåp och berättar om tiden innan området hade el.
- Den röda och vita färgsättningen där 1800-talets torpställen stått som förebild.
- Färgsättningen med nationalromantisk karaktär där väggarna målats bruna medan snickeridetaljer fått en avvikande färg gärna i grönt eller blått.
- Enhetlig färgsättning på de enskilda fastigheterna där bodar och bostadshus är målade i samma kulörer.
- Liggande träpanel som imiterar oklätt timmer. Liggande träpanel på förvandring eller fjällpanel.
- Den bevarade naturliga vegetationen och topografin på tomterna som bevarades för att man ville ha det enkelt och naturnära och blev möjligt delvis eftersom husen byggdes på plintar.
- Den utpräglade funkisarkitekturen utan onödiga dekorationer och med fokus på funktionalitet.
- 60-talsarkitektur med perspektivfönster, flacka tak och liggande paneler och betoning av horisontalitet.

Rekommendationer

I området finns flera värdefulla enskilda byggnadsobjekt, men viktigare än de enskilda objekten är helhetsmiljöerna med fritidshusbebyggelse. Vi rekommenderar därför att hänsyn tas till varje områdes speciella karaktärsdrag vid om- till- och nybyggnader. Nybyggnader i områdena görs lämpligen med hänsyn till det aktuella områdets generella karaktärsdrag. Om- och tillbyggnader görs lämpligen med bevarat formspråk och ursprungligt material men så att den ursprungliga byggnadskroppen är fortsatt avläsbar.

I samtliga fall är det viktigt att utgå ifrån följande:

Tomternas förhållande till varandra - Vissa områden har ”bystruktur” och andra har mer glest placerade tomter. I vissa områden ligger husen i organiska klungor, i andra på rad eller i rutnätsplaner.

Tomternas storlek - De flesta tomter i områdena är relativt stora.

Husens placering - Som regel ligger fritidshusen långt in på tomterna orienterade parallellt med vägen.

Byggnadshöjder - De flesta husen är under 3,5 m höga.

Byggnadsformer- De flesta byggnader har en långsmal, rektangulär form.

Fasader - De olika områdena har oftast enhetliga fasadmaterial av trä. Denna kan vara antingen stående locklistpanel, liggande panel på förvandring, fjällpanel eller stockpanel.

Fönster – Beroende på husens ålder ser fönstren olika ut. Det kan vara perspektivfönster, två- eller treluftsfönster och ibland förekommer fönsterband eller fönster runt hörn

Kulörer – Vanliga färgsättningar på husen är gult med vita detaljer, brunt med vita, gröna eller blå detaljer eller rött med vita detaljer. Olika färgsättningar dominerar i olika områden.

Takvinklar - I de flesta områdena har bebyggelsen flacka sadeltak med taklutning under 27 grader.

Grad av markbearbetning - Flera områden är byggda på naturtomter, medan vissa har tomter av trädgårdskaraktär.

Vägnätets utseende - Samtliga områden har vägnät av enklare, ofta slingrande grusvägar utan gatubelysning.

Uthus så som dass, garage och bodar av äldre modell är viktiga för områdets karaktär och utformas olika beroende på ålder.

Belysningsarmaturer- är viktiga detaljer på ett hus. I området finns framförallt många bevarade lampor av funkismodell som är värdefulla att bevara.

Enskilda andra objekt så som små gjutna jordkällare för kylförvaring, brevlådor på rad, anslagstavlor, hamlade träd, telefonledningar på trästolpar, flaggstänger, grindar, staket och portaler mm är viktiga för områdets karaktär av fritidshusbebyggelse.

Varje områdes specifika karaktärsdrag finns närmare beskrivet i del 2.

2. Beskrivning av de olika delområdena

Här följer kortare beskrivningar av de olika delområden som identifierats under inventeringen och en sammanfattning av deras kulturhistoriska värden. Varje område får också rekommendationer med avseende på karaktärsdrag och kulturhistoriska värden. Områdena presenteras här från norr till söder. Särskilt kulturhistoriskt intressanta objekt är markerade med en liten ring på respektive karta.

Loberg

Beskrivning: Ett litet sammanhängande fritidshusområde längst upp i kommunens norra del. Bebyggelsen är till stor del från 1960-talet men även äldre och yngre fritidshus förekommer. Området är kuperat med mycket skog och ligger i direkt anslutning till Vänern. Det har idag en stark karaktär av fritidshusområde och en hög bevarandegrad.

Kulturhistoriska kvalitéer: Området har en stor andel kataloghus byggda av prefabricerade element vilka blev vanliga på 1960-talet. Husen berättar om förbättrad ekonomi och att man vid denna tid hade fått fyra veckors semester och därmed kunde använda sin stuga mer. De är därför större än äldre fritidshus och har högre standard. De ligger också längre ifrån staden än äldre fritidshus eftersom många vid denna tid hade skaffat bil. Området berättar dessutom om 1960-talets arkitekturideal med envåningshus med perspektivfönster på rad, flacka tak och liggande träpaneler. En vattenpump i området vittnar om livet utan rinnande vatten. Den bevarade naturliga vegetationen och topografin på tomterna har kunnat bevaras eftersom husen byggts på plintar vilket inte krävt så stora ingrepp i naturmiljön.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att bevara vid om- och nybyggnader i området är att husen är placerade långt in på stora naturtomter med bevarad naturlig vegetation och topografi. Bostadshusen ligger vända med långsidan mot vägen och är utformade som envåningshus på plintar med låg höjd, flacka sadeltak och rektangulär form. De har också ofta liggande träpanel och perspektiv- eller tvåluftsfönster. Bodar är anpassade i färgsättning till boningshusen. Smala grusvägar. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Rörvik

Beskrivning: Tättbebyggt och väl samlat område kring en vik i Vänern. Stranden är kraftigt sluttande med långa trätrappor upp mot husen. Området har huvudsakligen karaktär av fritidshusbebyggelse men flera hus, speciellt längre upp mot vägen, har fått villakaraktär. Bebyggelsen ligger i en sluttning ner mot sjön och de flesta husen är orienterande mot vattnet och den tydliga strandformationen, vilken bidrar mycket till områdets karaktär. Husen är byggda från 1940-talet och fram till idag och de äldsta ligger närmast vattnet. Området upplevs som heterogent och bevarandegraden är som helhet relativt låg. Dock finns enstaka välbevarade objekt. Tomterna är av blandad karaktär med både natur- och trädgårdstomter.

Kulturhistoriska kvalitéer: De små röda stugorna närmast strandkanten som är områdets äldsta fritidshus har höga värden då de berättar om områdets långa historia som fritidshusområde.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att bevara är de äldre små röda stugorna närmast stranden så som Rörvik 1:31samt Lövås 1:21-1:23. Övriga karaktärsdrag att förhålla sig till är att området är bebyggt med envånings byggnadskroppar med flacka sadeltak, orienterade med långsidan mot vattnet samt grusvägar. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Sannebo

Beskrivning: Sannebo har enligt uppgift fått sitt namn av att man tog sand till Surte glasbruk härifrån. Det är ett större, utspritt område som kan delas upp i en östlig och en västlig del. Husen är placerade en bit in ifrån stranden och utgörs framförallt av en-våningshus i trä från 1960- och 70-talen. Det är ganska låg bevarandegrad i området i stort men enstaka välbevarade objekt finns. Den östra delen består av något fler per-manenthus än den västra. Många av husen är placerade på före detta åkermark och har i huvudsak trädgårdstomter. Ett flertal friggebodar och små uthus finns på tomterna. Området har hög karaktär av fritidshusområde och framförallt husen närmast vattnet är välbevarade och har behållit sin fritidshuskaraktär.

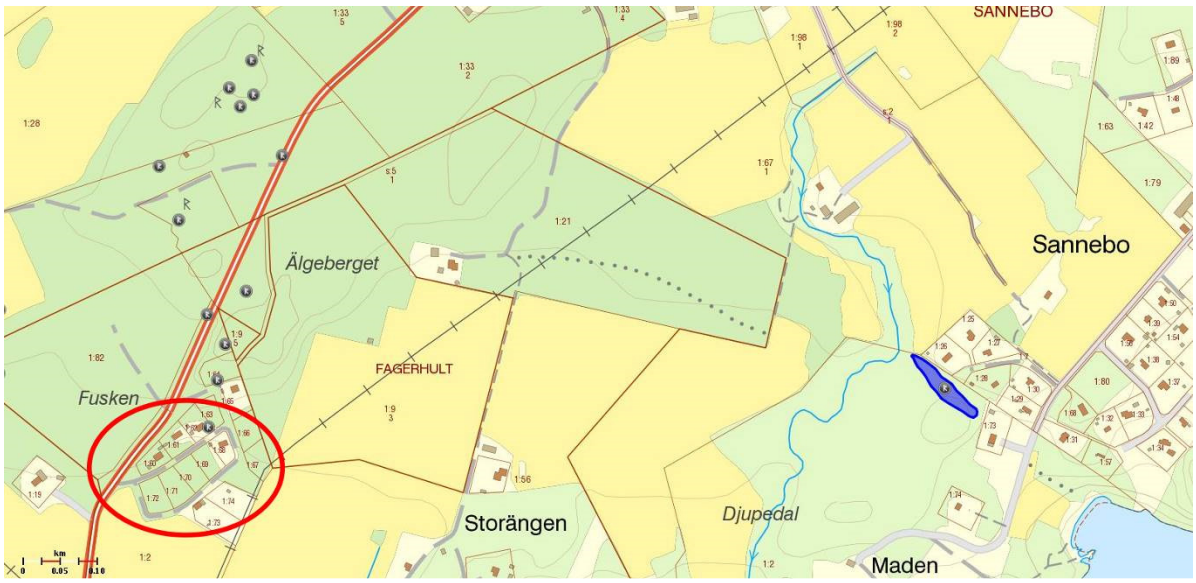

Kulturhistoriska kvalitéer: Bevarade dass och vattenpumpar som berättar om det enkla livet utan avlopp och rinnande vatten.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att bevara är långa rader av brevlådor samt dass och vattenpumpar. Även hamlade björkar, grusvägar, äldre skyltar och telefonledningar på trästolpar är intressanta karaktärsdrag att värna om. Bebyggelsen är ganska spretig men vanliga karaktärsdrag i området är låga envåningshus med flacka sadeltak, perspektivfönster och i huvudsak liggande träpaneler. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Fagerhult

Beskrivning: Litet område intill väg 2154 med glest placerade hus i lövskog. Husen är byggda under 1960- till 80-talen och orienterade mot en mycket enkel väg som leder genom området.

Rekommendationer: Inga särskilda rekommendationer.

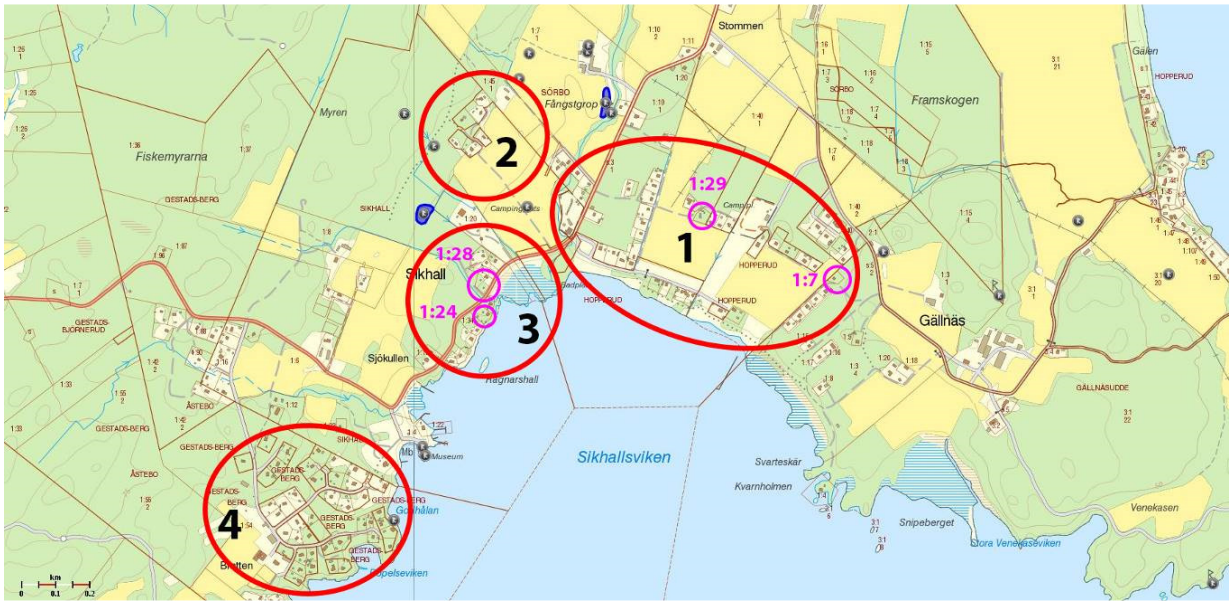
Gälleudde

Beskrivning: Litet område med en rad hus placerade på en svag ås som följer strandkanten. Bebyggelsen är blandad från olika tidsperioder.

Rekommendationer: Inga särskilda rekommendationer.

Sikhallsviken

Stort och löst sammanhängande område som här delas upp i fyra mindre delområden.

Delområde 1.

Beskrivning: I området runt campingplatsen Sörbo strand följer bebyggelsen kanterna mellan skog och åker på ett karaktäristiskt sätt. Området är flackt och husen ligger

längs små smala grusvägar som följer åkerkanterna. Som helhet har området en stor andel fritidshus byggda under 1940- och 50-talet och har hög bevarandegrad.

Kulturhistoriska kvalitéer: Karaktären av fritidshusbebyggelse är välbevarad. Stark prägel av 1940- och 50-tals arkitektur och bevarad småskalig karaktär.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att bevara i området är stående locklistpaneler, tvåluftsfönster, flacka sadeltak, smidesgrindar och enkla staket ut mot vägen. Byggnadskropparna är små och rektangulära till formen. Smala grusvägar och husens placering på rad längs åkerkanterna vilket bildar ett rutnätsmönster är andra viktiga karaktärsdrag att värna om. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Delområde 2.

Beskrivning: Västra Sörbo är ett mindre, avskilt område med små röda stugor placerade i en klunga lite längre ifrån vattnet. Byggnaderna klättrar i en skogsbacke och är väl anpassade efter terrängens förutsättningar. Området hålls samman av färgsättningen med röda fasader och vita detaljer och de överlag små huskropparna. Även dessa hus är byggda under 1940- och 50-talet och har hög bevarandegrad med tydlig karaktär av fritidshusbebyggelse.

Kulturhistoriska kvalitéer: Den röda och vita färgsättningen där 1800-talets torpställen stått som förebild. Klungan med sommarstugor som berättar om att sommarstugeområdena fick växa fram organiskt utan att föregås av planläggning, den bevarade småskaligheten och 1940- och 50-tals arkitekturen.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att bevara i området är färgsättningen med röda träfasader och vita detaljer, fönster över hörn och perspektivfönster alternativt två- eller treluftsfönster, små envåningshus med rektangulär form och flacka sadeltak placerade i en oregelbunden klunga på naturtomter, byggnader med god anpassning efter terrängens förutsättningar, smal grusväg. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Delområde 3.

Beskrivning: I delområdet längs vägen mellan Sikhalls camping och hamnen finns en särskilt enhetlig funkisbebyggelse bestående av ett flertal byggnader med mycket hög bevarandegrad. Husen ligger här placerade med långsida och altan vända mot vattnet i öster. I södra delen ligger de på rad och i norr i en organisk klungform.

Kulturhistoriska kvalitéer: Klungan i den norra delen som berättar om att sommarstugeområdena fick växa fram organiskt utan att föregås av planläggning. De gjutna små källarna som fungerat som tidiga kylskåp och berättar om tiden innan området hade el. Den utpräglade funkisarkitekturen utan dekorationer och med fokus på funktionalitet. Många bevarade bodar och uthus med för fritidshusbebyggelsen typisk karaktär.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att bevara i området är funkisarkitekturen med skärmtak över entrédörrar, fönster runt hörn och två- eller treluftsfönster. Låga huskroppar i en våning stående på plintar. Bostadsbyggnaderna är klädda med stående locklistpanel och har flacka sadeltak samt ofta dörrar med s.k. karosseripanel. Färgsättningen med ljusa, oftast gula, oljefärgsmålade paneler. De gjutna små källarna. Enkla bodar och dass med pulpettak. Strukturen med många små hus i klungform. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Delområde 4.

Beskrivning: Fritidshusområde byggt på 1960-och 70-talet med låg bevarandegrad men med enstaka välbevarade objekt och ett par delmiljöer med välbevarad karaktär. I huvudsak trädgårdstomter med bevarade naturstråk.

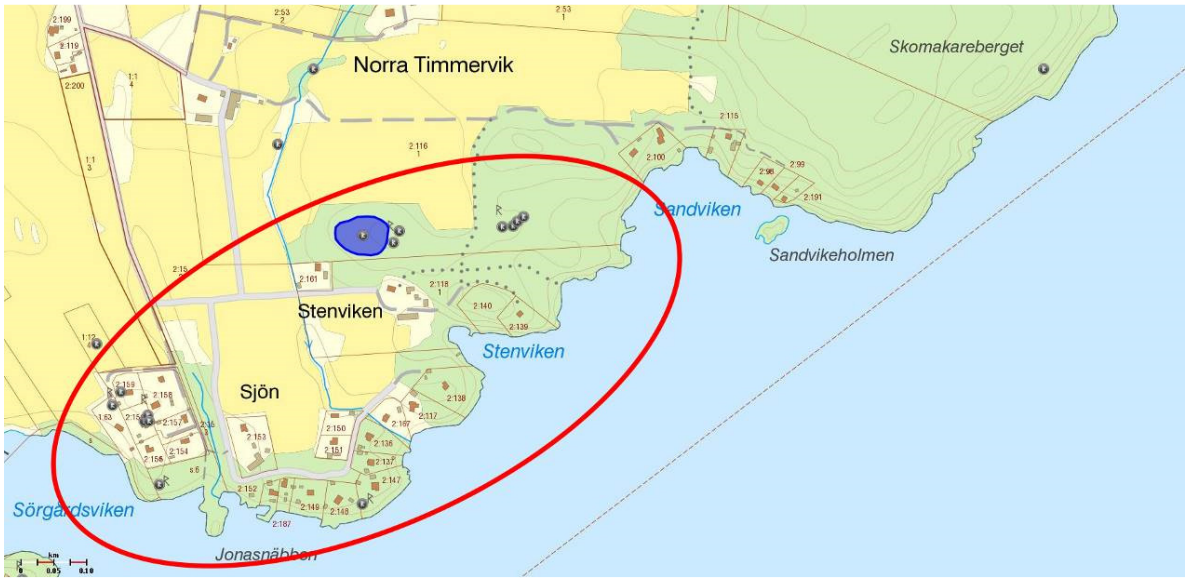

Kulturhistoriska kvalitéer: Kataloghus byggda av prefabricerade element som blev vanliga på 1960-talet. Dessa var större än tidigare fritidshus och hade högre standard.

Rekommendationer: Det är viktigt att slå vakt om områdets karaktärsdrag vilka framträder särskilt väl vid Tallvägen och södra delen av Björkvägen, exempelvis en taktäckt portal på Tallvägen, stora trädgårdstomter med i huvudsak gräsmattor, ett flertal Västkuststugor och rektangulära envåningshus med altaner vända med lång-

sidan mot vägen. Flacka sadeltak, träpaneler, gjutna grunder, perspektiv- eller tvåluftsfönster utmärker också området liksom skogsstråk som omger de små grupperna av trädgårdstomter. Grusvägar. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Norra Timmervik

Beskrivning: Norra Timmervik kan delas in i två delområden. Området öster om gården Sjön består av en liten samling fritidshus som följer strandlinjen. De flesta är uppförda på 1950- och 60-talet och trots en del om- och tillbyggnader upplevs området som enhetligt. Genom husens glesa placering långt in på stora naturtomter har området stark karaktär av fritidshusområde. Färgsättningen domineras av mörkt bruna fasader med vita detaljer och tillsammans med anpassningen till terrängen gör detta att många av husen underordnar sig den omgivande naturen. Området väster om gården Sjön är förändrat i högre grad.

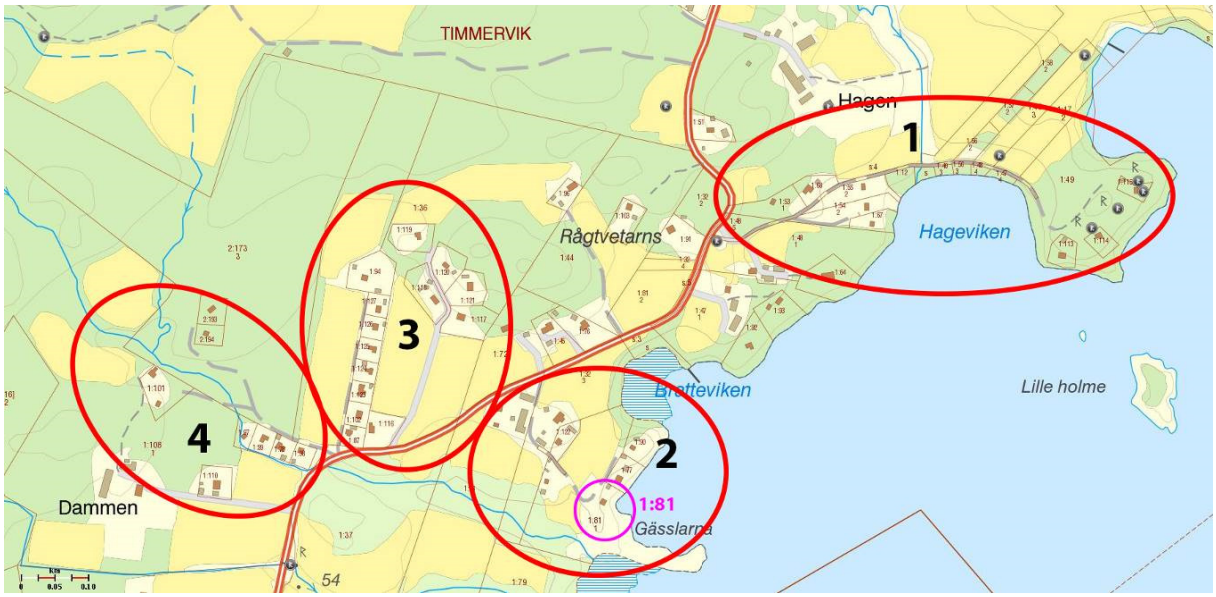

Kulturhistoriska kvalitéer: Den bruna färgsättningen som inspirerats av nationalromantiken och liggande träpaneler som imiterar timmer. Den naturliga vegetationen och topografin på tomterna som kunnat bevaras eftersom husen byggts på plintar. Bodar och uthus med för fritidshusbebyggelsen typisk karaktär.

Rekommendationer: Rekommendationerna avser främst den östra delen av området där det finns viktiga karaktärsdrag att ta hänsyn till så som envånings trähus med flacka sadeltak och liggande träpanel, antingen stockpanel eller panel på förvandring. Den bruna och vita färgsättningen. Stora naturtomter med husen placerade långt in från vägen. Smal och slingrande grusväg. Äldre garage och flera bodar med pulpettak samt många flaggstänger. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Södra Timmervik

Ett stort och utspritt område som här delas in i fyra delområden.

Delområde 1

Beskrivning: Området ligger utmed en smal grusväg vars västra del kantas av slutande trädgårdstomter på ömse sidor. Vid vägens slut i öster ligger tre enskilda naturtomter i ett skogsparti på en udde. Bebyggelsen består till stor del av äldre fritidshus som med tiden fått mer karaktär av villabebyggelse.

Rekommendationer: Inga särskilda rekommendationer.

Delområde 2

Beskrivning: Ett litet men väl sammanhängande område med fritidshus på naturtomter alldeles intill vattnet. Husen är uppförda under 1940- och 50-talen och harmonierar väl med omgivande natur. Flertalet välbevarade mindre byggnader så som bodar, garage, dass och en liten äldre stuga finns i området. Husen som ligger på rad vända mot vattnet nås från en smal grusväg.

Kulturhistoriska kvalitéer: Området har tillkommit före strandskyddet. Samspelet med gårdsmiljön varifrån de avstyckats. Bevarad småskalig karaktär. Mycket god anpassning efter terrängen och naturen.

Rekommendationer: Detta område bör inte byggas ut då det riskerar att förlora sin karaktär och läsbarhet. Vid om- och tillbyggnader har området följande viktiga karaktärsdrag att ta hänsyn till: Låga huskroppar i en våning klädda med locklistpanel. Boningshusen är täckta med flacka sadeltak medan bodarna har pulpettak. Husen ligger på kuperade naturtomter och är väl anpassade efter naturen och terrängen. Äldre bodar och dass i området är mycket värdefulla för miljön liksom den smala grusvägen. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Delområde 3

Beskrivning: Området består av äldre fritidshusbebyggelse som med tiden fått mer karaktär av villabebyggelse. Inom området finns ett säreget fritidshus i mexisten.

Rekommendationer: Inga särskilda rekommendationer.

Delområde 4

Beskrivning: Området består av ett fåtal hus uppradade utmed vägens östra del och ett par hus fritt placerade på oregelbundna tomter vid vägens slut i väst. De östra tomterna och husen är orienterade med långsidorna mot vägen och är vända med farstun mot densamma. Bebyggelsen är huvudsakligen uppförd på 1950- och 60-talet.

Kulturhistoriska kvalitéer: Dass som påminner om det enkla livet utan avlopp. Området har tydlig karaktär av fritidshusbebyggelse.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att ta hänsyn till vid förändringar är att bebyggelsen utmärks av envånings trähus placerade med långsidan mot vägen. Husen står på plintar och har liggande panel och flacka sadeltak. Tomterna är små och har trädgårdskaraktär. Vägen är en enkel grusväg. Flertal dass och äldre bodar finns på tomterna och dessa har ofta samma färgsättning som stugorna. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Takan

Ett stort och utspritt område som här delas in i tre delområden.

Delområde 1

Beskrivning: Område bestående av gårdsbebyggelse och hus med villakaraktär.

Rekommendationer: Inga särskilda rekommendationer.

Delområde 2

Beskrivning: Ett homogent område som domineras av bruna hus med gröna eller blå snickerier och flacka sadeltak. Ett par byggnader har försetts med en andra våning. Bebyggelsen ligger terränganpassat på naturtomter där husen placerats vända mot sjön utifrån tomternas naturliga förutsättningar. Området nås från en grusväg som slingrar vackert genom det anslutande skogs- och beteslandskapet.

Kulturhistoriska kvalitéer: Färgsättningen där väggarna målats bruna medan snickeridetaljer fått en avvikande färg oftast grönt eller blått har nationalromantiska drag. Troligen har man här inspirerats av stilen från områdets äldsta hus, en sommarvilla från tidigt nittonhundratal. Den bevarade naturliga vegetationen och topografin på tomterna som kunnat bevaras eftersom husen byggts på plintar.

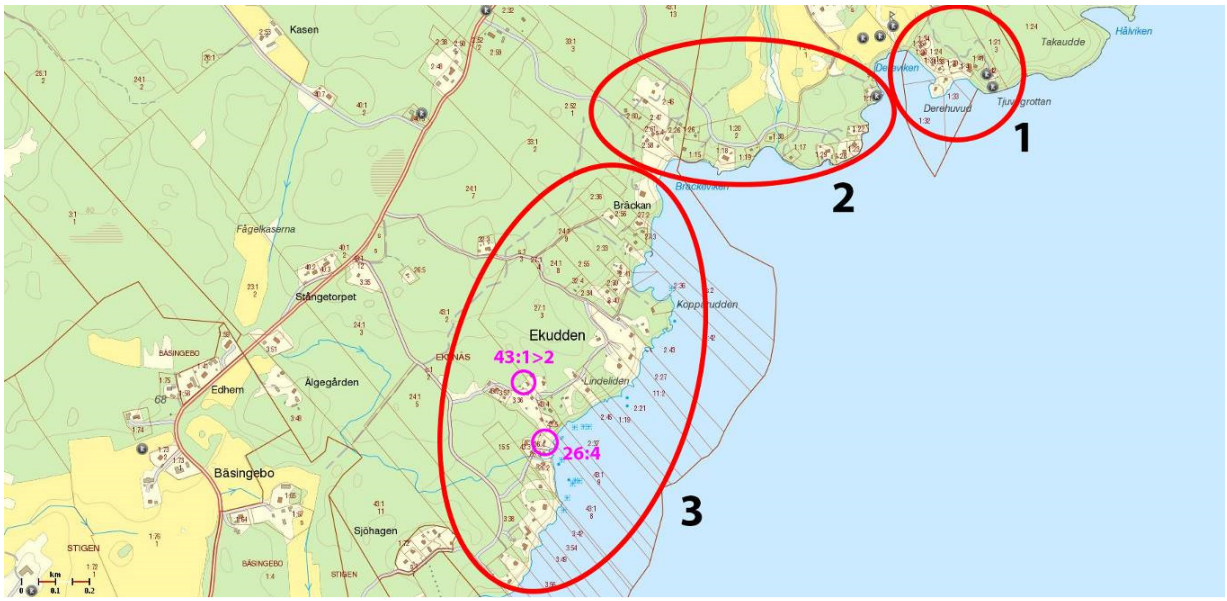
Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att ta hänsyn till: Fasader med liggande brunmålad träpanel och blå eller gröna detaljer. Terräng- och naturanpassad bebyggelse där husen ligger mer eller mindre gömda långt in på stora naturtomter. Den befintliga bebyggelsen har flera utmärkande fastigheter med hög bevarandegrad och bör behandlas med försiktighet. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Delområde 3

Beskrivning: Takans södra del utgörs av en tät samling små trädgårdstomter med berginslag på ett höjdparti. Bebyggelsen är ursprungligen uppförd som fritidshus, men har idag mer karaktär av villabebyggelse. Ett objekt med ursprunglig karaktär finns. I områdets östra del mot sjön ligger även en välbevarad äldre sommarstuga som lyfts fram bland utpekade objekt.

Rekommendationer: Inga särskilda rekommendationer.

Ekudden

Ett stort och utspritt område som här delas in i tre delområden.

Delområde 1

Beskrivning: Område som byggts till och om i så hög utsträckning att mycket lite av den ursprungliga karaktären finns kvar.

Rekommendationer: Inga särskilda rekommendationer.

Delområde 2

Beskrivning: Område med en del nytillkomna villor men även en stor andel bevarade äldre fritidshus. Många av husen har röda träfasader med vita detaljer. Ett flertal äldre bodar med pulpettak och små dass finns i området. Många av husen ligger insprängda i skogen på naturtomter.

Kulturhistoriska kvalitéer: Det stora antalet av små enkla sportstugor från 1940- och 50-talet i strandnära lägen som berättar om de äldsta fritidshusen som byggdes nära städerna då man bara hade möjlighet att vistas där ifrån lördag eftermiddag till söndag kväll. Många av husen är tillkomna före strandskyddet och har bevarad småskalig karaktär. Dass som påminner om det enkla livet utan avlopp. Den röda och vita färgsättningen där 1800-talets torpställen stått som förebild.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag i området att ta hänsyn till är de många små stugorna på naturtomter i strandnära lägen, den röda och vita färgsättningen samt dass och bodar. Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

Delområde 3

Beskrivning:

Ett område i en skogssluänt emot Vänern med flera generationer av sommarhus blandat med några nyare villor. Här finns allt ifrån små sportstugor byggda på 1940-talet till stora sommarvillor från förra sekelskiftet. De större husen med villakaraktär ligger nära vattnet. Ett flertal äldre små stugor ligger samlade i en klunga i södra delen i området. Väl anpassade hus på naturtomter som nås via slingriga grusvägar.

Kulturhistoriska kvalitéer: Klungan med äldre små sommarstugor från 1940- och 50-talen som berättar om att sommarstugeområdena fick växa fram organiskt utan att föregås av planläggning. Flera generationer av fritidshus som berättar om hur dessa har förändrats sedan början av 1900-talet. De berättar även om att de äldsta fritidshusen byggdes nära städerna eftersom man bara hade möjlighet att vistas där ifrån lördag eftermiddag till söndag kväll.

Rekommendationer: Viktiga karaktärsdrag att bevara i området är de många generationerna av fritidshus som finns representerade. Dels de äldre sommarvillorna längs sjökanten byggda i två våningar med glasveranda. Dels de små stugorna från 1940- och 50-talet med dess bodar och dass med pulpettak. Framförallt det småskaliga och organiskt klungformade området i söder. Flera garage/ båthus av äldre modell finns i området och är också värda att bevara.
Läs även avsnittet rekommendationer under del 1.

3. Utvalda objekt

Nedan följer en lista med text och bilder som beskriver de fastigheter/enskilda objekt som bedömts ha ett särskilt kulturhistoriskt värde. Detta urval berör dock bara kategorin fritidshus byggda från 1930-talet och framåt och endast de fastigheter som ligger inom de inventerade tätbebyggda områdena.

Ett utökat skydd för dessa bör kunna övervägas i samband med detaljplanearbete. Objekten presenteras områdesvis från norr till söder och finns även markerade med ringar på områdeskartorna i del 2.

Loberg

Loberg 1:17 är en mycket välbevarad Västkuststuga från 1960-talet. Färgsättningen är troligtvis ursprunglig liksom den liggande träpanelen och perspektivfönstren. Till miljön hör även en väl anpassad bodbebyggelse fritt grupperad på tomten. Byggnaderna ligger på en stor tomt med bevarad naturmark placerade långt in ifrån vägen.

Rörvik

På **fastigheten Rörvik 1:31** finns en äldre välbevarad sportstuga från 1930 eller 40-talet i ursprungligt och enkelt utförande. Både fasaderna av masonit, dörren och de spröjsade fönstren är troligen ursprungliga. Byggnaden är en kvarleva från de första fritidshusen som byggdes och det finns få motsvarigheter bevarade.

Sannebo

Sannebo 1:28 är ytterligare ett exempel på en välbevarad Västkuststuga från 1960-talet med sin ursprungliga plan bevarad. Liggande träpanel, perspektivfönster och papptak hör till byggnadstypen och är idag bevarade medan färgsättningen ändrats under åren. Till huvudbyggnaden hör en bod, även den i ursprungligt utförande. Byggnadernas placering är väl anpassad till naturtomten där den naturliga vegetationen bevarats och ingen åverkan har gjorts genom grävning eller sprängning. Placeringen berättar om hur de äldsta fritidshusen i Sannebo, till skillnad ifrån senare tillkommen bebyggelse, placerades på icke odlingsbar mark.

Sikhallsviken

Hopperud 1:7 är en mycket enkel liten sommarstuga från 1940 eller möjligen 50-talet. Den står på plintar, har ursprungliga tvåluftsfönster samt en dörr klädd med karrosseripanel. Fasaderna är täckta med stående locklistpanel och taket har fått en senare plåttäckning. Byggnaden är unik då den inte byggts ut eller förändrats nämnvärt under åren vilket annars oftast är fallet med denna typ av mycket små fritidshus.

Hopperud 1:29 På fastigheten finns en välbevarad helhetsmiljö bestående av bostadshus, uthus, staket, grind och flaggstång. Bostadshuset är en liten symmetrisk sportstuga av äldre modell med klassicerande fönsteromfattningar och skärmtak med snickarglädje över entrédörren. Fasaderna är klädda med stående locklistpanel målad med röd slamfärg och fönstren är i liggande format och småspröjsade. På husets baksida finns en liten öppen veranda och på taket ligger korrugerade eternitskivor. Byggnadstypen är sällsynt i kommunen och miljön är mycket välbevarad.

Sikhall 1:24 är ett funktionalistiskt fritidshus med bevarat gjutet ”kylskåp” samt äldre garage på tomten. Bostadshuset har fönsterband runt hörn och en dörr med karrosseripanel, samtligt i välbevarat ursprungligt skick.

Sikhall 1:28 är ytterligare en funktionalistisk pärla. På tomten finns både bostadshus och en bod, båda i ursprungligt skick. Bostadshuset är byggt i vinkel och har fönsterband över hörn samt skärmtak över entrédörren. Boden har tidsenligt pulpettak. Bägge byggnaderna är målade med gul oljefärg med vita detaljer.

Södra Timmervik

Timmervik 1:81 är en fastighet med ett flertal mycket välbevarade byggnader från 1940- och 50-talet som tillsammans utgör en helhetsmiljö med få motsvarigheter. Bland annat finns här ett välbevarat fritidshus klätt med brun stockpanel, en äldre bod med pulpettak och en mindre stuga av sportstugetyp. Samt-

liga byggnader har ursprunglig färgsättning i brun och gul oljefärg. Byggnaderna ligger nära vattnet på en naturtomt och är mycket väl anpassade till terrängen och den omgivande naturen.

Gestads-Takan 1:61 är en sommarstuga av äldre modell placerad nära vattnet. På tomten finns två äldre byggnader, båda med väl bibehållen småskalig karaktär.

Ekudden

På fastigheten **Ekenäs 43:1>2** finns denna mycket välbevarade lilla stuga. Bostadsbyggnaden har skärmtak och entré på gaveln samt liggande brunmålad träpanel. På tomten finns även en äldre bod med pulpettak och fasader av masonit samt en flaggstång. Tillsammans utgör dessa objekt en mycket välbevarad helhetsmiljö.

Ekenäs 26:4 är en välbevarad fritidshusmiljö med både stuga, dass och flaggstång. Typisk för de första sommarstugorna vilka var små och enkla och hade nära både till vattenbrynet och staden. Byggnaden har byggts om- och till genom åren men har kvar den lilla skalan och sin ursprungliga karaktär. Den har också en för området typiskt utformad skorsten i ursprungligt skick.

Källor

Tryckta källor

Carlsson, Carina (2011). *Fritidshuset: kulturarv & välfärdssymbol*. Vänersborg: Västarvet, Västra Götalandsregionen

Nyström, Tomas (2015). *I stadens svallvågor.* Byggnadskultur nr 3 2015

Otryckta källor

Skriften *Fritidshuset, Kulturarv och välfärdssymbol* finns att ladda hem som pdf via http://www.vastarvet.se/fritidshus

Tekniska och administrativa uppgifter

Västarvet dnr:
VA 2016-00833

Län:
Västra Götalands län

Kommun:
Vänersborg

Socken:
Frändefors och Gestad

Uppdragsgivare:
Vänersborgs kommun

Ansvarig institution:
Västarvet Kulturmiljö

Projektansvarig:
Lars Bergström, Charlotte Andreasson och Hampus Winroth